

Leesgezelschappen

Reglement van het in 1783 opgerichte leesgezelschap voor Koog en Zandijk

Verenigingen die zich ten doel stellen tijdschriften en boeken onder hun leden te doen circuleren. In de Zaanstreek bestond minimaal een tiental leesgezelschappen. Het ontstaan van leesgezelschappen is typerend voor de tijdgeest aan het eind van de 18e eeuw en het begin van de 19e eeuw. In bredere lagen van de bevolking ontstond de behoefte wetenschappelijke dan wel literaire kennis te vergaren. Zij die zich dat konden veroorloven legden grote boekencollecties aan. Anderen hadden daartoe niet de mogelijkheid; zij verenigden zich in leesgezelschappen, waardoor zij bovendien de mogelijkheid kregen met elkaar over wetenschap en literatuur te discussiëren.

De leden van de leesgezelschappen betaalden jaarlijks contributie, van welk geld de boeken werden aangeschaft. Bij ieder lid kwam een boek thuis, dat na twee of drie weken weer werd opgehaald en tegen een volgend boek geruild. De boeken die bij alle leden thuis waren geweest, bij vijftig leden duurde dat circa twee jaar, werden bewaard voor een boekenveiling, die op gezette tijden werd gehouden.

Over de Zaanse leesgezelschappen zijn weinig gegevens bekend. Eén van de oudste was een niet met name genoemd gezelschap te Zandijk/Wormerveer, dat in 1763 werd opgericht, in 1873 ook leden uit Koog aan de Zaan had en in dat jaar 52 leden telde. Andere, vermoedelijk laat 18e-eeuwse, leesgezelschappen waren:

- Tot Vermeerdering van Kennis te Zaandam met 58 leden in 1838,
- Nut en Vermaak te Westzaan,
- Tot Leerzaam Vermaak te Zaandam,

- Leesgezelschap van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Koog en Zandijk, opgericht in 1796, 40 leden, en
- het in 1783 door Jan Koenen en Gerrit Schenk opgerichte Leesgezelschap te Koog en Zandijk. Dit boekenrondje bestaat nog altijd en is daarmee het oudste functionerende leesgezelschap in de Zaanstreek.

Uit vermoedelijk de 19e eeuw dateren

- Uitspanning te Westzaan
- Nut en Vermaak te Westzaan
- Tot Nut en Uitspanning te Koog-Zandijk, 1841-1955.

Door de komst van de [bibliotheken](#) verloren de leesgezelschappen hun betekenis. Op een enkele uitzondering na zijn ze opgeheven.

From:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/> - **ZaanWiki**

Permanent link:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=leesgezelschappen>

Last update: **2020/09/07 12:07**